

Trzy pytania o klimat. Jak zmiana klimatu wpływa na nasze zdrowie



Rozmowa z lek. Olgą Wdowiczak z Health and Environment Alliance Polska

1. Pani doktor, jak zmiana klimatu wpływa na zdrowie publiczne?

Wpływa na wiele sposobów, z których często nawet nie zdajemy sobie sprawy. **Do najważniejszych skutków zdrowotnych tego procesu w Polsce zaliczamy te wywołane ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi**, takimi jak fale upałów (najbardziej odczuwalna bezpośrednia konsekwencja zmiany klimatu w naszym kraju), susze, ulewne deszcze, gwałtowne burze, gradobicia i powodzie. Zjawiska te skutkują rozprzestrzenianiem się chorób wektorowych (czyli tych przenoszonych przez np. komary czy kleszcze) czy liczne konsekwencje dla zdrowia psychicznego. Skutki te bezpośrednio i pośrednio wpływają na zdrowie publiczne, zwiększając ryzyko zgonów, nagłych zachorowań, w tym na choroby zakaźne, oraz zaostrzeń chorób przewlekłych, m.in. sercowo-naczyniowych czy oddechowych. Oprócz tego konsekwencje zmiany klimatu powodują zaburzenia funkcjonowania wielu sektorów ściśle związanych ze zdrowiem, takich jak dostęp do żywności i czystej wody, bezpieczeństwo mieszkaniowe czy dostęp do opieki zdrowotnej. Wspomniane zagrożenia są nieproporcjonalnie **mocno odczuwalne przez osoby najbardziej wrażliwe z grup podwyższonego ryzyka, do których zaliczamy dzieci, kobiety w ciąży, a także osoby starsze i przewlekle chore** oraz osoby w trudnej sytuacji socjoekonomicznej.

2. Które choroby stają się bardziej powszechne w wyniku zmiany klimatycznej?

Narażenie na ekstremalne ciepło podczas letnich fal upałów prowadzi do wielu poważnych skutków zdrowotnych, w tym udaru cieplnego i odwodnienia, chorób sercowo-naczyniowych, oddechowych i mózgowo-naczyniowych. Udowodniono, że ryzyko zgonu w populacji ogólnej wzrasta z każdym dodatkowym stopniem powyżej temperatury optymalnej o około 1,5% (dla osób w wieku 0-64 lat 1,1%, a dla osób powyżej 65. Roku życia o 1,8%). [Według raportu Polskiego Instytutu Ekonomicznego](#) „Wpływ zmian klimatu na gospodarkę Polski na przykładzie wybranych miast wojewódzkich”, 577 osób w wieku 60+ przeciętnie umierało rocznie w wyniku fal upałów w 10 największych polskich miastach w latach 2010-2019. W ostatnich latach miesiące letnie należały do najgorętszych odnotowanych w historii pomiarów, a temperatury w Polsce i Europie znacząco przekraczały wieloletnią średnią.

Rosnącym zagrożeniem dla zdrowia, związanym ze zmianą klimatu, jest **rozprzestrzenianie się zakaźnych chorób wektorowych**. Zmieniające się warunki klimatyczne przyczyniają się do wzrostu populacji i zwiększenia terytorium występowania tzw. wektorów, do których zaliczamy m.in. **muchy, komary czy**

kleszcze. Jednym z zagrożeń jest kleszcz pospolity, który wywołuje m.in. chorobę z Lyme (boreliozę) czy kleszczowe zapalenie mózgu. Od 2005 do 2023 r. liczba zachorowań na boreliozę w Polsce wzrosła prawie sześciokrotnie – od 4406 przypadków w 2005 roku do 25 244 w roku 2023. Jednak oprócz częstszego występowania coraz lepiej rozpoznanej już w Polsce boreliozy, na terytorium Europy pojawiają się też choroby do tej pory kojarzone z krajami tropikalnymi. Przykładem jest gorączka zachodniego Nilu, która w tym roku była rozpoznana w Polsce u niepodróżującego pacjenta (co oznacza zdolność do przeżycia komara tygrysiego, rozprzestrzeniającego tę chorobę, w naszych warunkach klimatycznych), ale także denga czy malaria. Z podnoszeniem się globalnej temperatury ma także związek wzrost występowania chorób alergicznych – jest to związane z wydłużonym okresem wegetacji roślin, co powoduje dłuższe okresy pylenia i występowania alergii. Według naukowców, ilość pyłku uwalnianego w ciągu sezonu może wzrosnąć z powodu zmiany klimatu nawet o 60%.

Istotny jest także wpływ skutków zmiany klimatu na zdrowie psychiczne – włączając w to lęk o bezpieczną przyszłość, stany depresyjne i obniżonego nastroju występujące w czasie ekstremalnych upałów czy zespół stresu pourazowego związany z konsekwencjami gwałtownych zjawisk pogodowych.

3. Jakie kroki można podjąć, aby chronić zdrowie przed skutkami zmiany klimatu?

Przede wszystkim **musimy traktować zdrowie jako kluczowy argument dla prowadzenia skutecznej polityki klimatycznej i ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.** W pierwszej kolejności należy jak najszybciej zaprzestać spalania paliw kopalnych. W przypadku Polski kluczowe jest określenie konkretnej, jak najszybszej data odejścia od spalania węgla na rzecz rozwoju niskoemisyjnych, odnawialnych źródeł energii, do czego wzywali ostatnio eksperci ochrony zdrowia w sprawie aktualizacji Krajowego Planu Energii i Klimatu.

Ponadto **należy wdrażać strategie adaptacyjne do zmiany klimatu, poprzez lepsze planowanie przestrzenne, rozwój zielonej infrastruktury oraz systemów wczesnego ostrzegania, co pozwoli zmniejszyć liczbę zgonów i wypadków z powodu ekstremalnych zjawisk pogodowych.** Polityka klimatyczna powinna być również skoncentrowana na ochronie zdrowia osób najbardziej narażonych oraz zmniejszeniu tzw. nierówności zdrowotnych, np. w zakresie dostępności do kompleksowej opieki medycznej.

W obliczu narastającego procesu globalnej dezinformacji, także w obszarze zmiany klimatu i polityki klimatycznej, musimy **budować świadomość społeczeństwa na temat wpływu czynników środowiskowych i zmiany klimatu na zdrowie,** opierając przekazy na wynikach badań naukowych oraz opiniach ekspertów. Oprócz działań na poziomie krajowym, włączając w to międzyresortowe kampanie społeczne

koordynowane przez Ministerstwo Zdrowia, potrzebujemy rzetelnej edukacji klimatycznej, informowania pacjentów o możliwych do przewidzenia ryzykach oraz kompleksowych szkoleń dla personelu medycznego.

Zdegradowane i zanieczyszczone środowisko wraz ze zmianą klimatu skutkuje utratą naszego zdrowia i życia oraz zagraża bezpieczeństwu przyszłych pokoleń. Biorąc pod uwagę obserwowane tempo globalnych zmian zachodzących w środowisku oraz skalę ich oddziaływania, pilne działania proklimatyczne powinny stać się absolutnym priorytetem dla decydentów. Kluczowe jest tu zaangażowanie Ministerstwa Zdrowia – kwestie zdrowotne, w tym ograniczenie narażenia na negatywne skutki zmiany klimatu powinny być głównym punktem odniesienia dla prowadzenia efektywnej polityki klimatycznej.

Artykuł powstał w ramach działania E4 Projektu LIFE EKOMALOPOLSKA „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego” (LIFE-IP EKOMALOPOLSKA / LIFE19 IPC/PL/000005) dofinansowanego ze środków programu LIFE Unii Europejskiej oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.